

Γλώσσα και ΜΜΕ - 1

Η ποινικοποίηση του λάθους

Του Σπύρου Α. Μοσχονά*

Πριν λίγο καιρό, το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (ΕΣΡ) έστειλε στους ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς οδηγία με την οποία τους καλούσε να λάβουν τα «αναγκαία μέτρα για την ορθή χρήση της ελληνικής γλώσσας από τους δημοσιογράφους και τους συντελεστές των ενημερωτικών ή επιμορφωτικών εκπομπών[,] κατά την διατύπωση των κειμένων που εκφωνούνται κατά την παρουσίαση των ψυχαγωγικών εκπομπών και κατά τη μεταγλώττιση ή τον υποτιτλισμό των εκπομπών» (ΕΣΡ, Οδηγία 2/26.2.2008).

Αμέσως πολλοί έσπευσαν να συμφωνήσουν. Τι ζητούσε το ΕΣΡ; Τα αυτονόητα: να είναι ορθή η εκφώνηση των ειδήσεων, ευπρεπής η παρουσίαση των ψυχαγωγικών εκπομπών και σωστή η μεταγλώττιση ή ο υποτιτλισμός των ξένων σειρών (ενημερωτικών και ψυχαγωγικών). Τι πιο σωστό από το ν' ακούμε και να διαβάζουμε σωστά ελληνικά;

Την ίδια ακριβώς προτροπή προς τους ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς (να μιλάνε και να γράφουν σωστά) είχε απευθύνει και με παλαιότερη υπόδειξη του το ΕΣΡ (Υπόδειξη 5/31.7.2007). Διαβεβαίωνε τότε ότι «έχει διαπιστώσει επανειλημμένως εκτροπές κατά τη χρήση της ελληνικής γλώσσας από τους προστιθέντες [sic] των ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών σταθμών δημοσιογράφους και συντελεστές». Τα ίδια και τώρα. Με άνογα ελληνικά, διαβεβαιώνει πάλι: «Το ΕΣΡ επανειλημμένως έχει διαπιστώσει ότι κατά τις εκπομπές των ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών σταθμών, οι συντελεστές υποπίπτουν σε λεκτικά και συντακτικά λάθη ενώ κατά τις εκπομπές των τηλεοπτικών σταθμών οι μεταγλωττίσεις και οι υποτιτλισμοί έχουν συντακτικά και ορθογραφικά λάθη, παραβιαζομένης κατ' αυτόν τον τρόπο της προεκτεθείσης διατάξεως περί ορθής χρήσης της ελληνικής γλώσσας». Γίνονται λάθη, λέει το ΕΣΡ, πολλά λάθη. Και τα λάθη είναι παράνομα.

Υπάρχουν λάθη που γίνονται από βιασύνη· λάθη που προδίδουν άγνοια· λάθη που παραβιάζουν τους κανόνες μιας γλώσσας και λάθη που τους εφαρμόζουν. Υπάρχουν και ηθελημένα λάθη. Δεν γνωρίζαμε όμως ότι τα λάθη είναι παράνομα. Για το ΕΣΡ, παράνομα είναι όλα τα γλωσσικά λάθη που γίνονται στις εκπομπές της ραδιοτηλεόρασης.

Υποψιάζομαι ότι το ΕΣΡ στέκεται τόσο πολύ στα λάθη, διότι του είναι απαραίτητα στον ακόλουθο νομικό συλλογισμό: Ο νόμος (παρ. 2 του άρθ. 20 του Ν. 3592/2007) επιβάλλει την ορθή χρήση της γλώσσας. Οι συνεχιζόμενες «εκτροπές», τα επαναλαμβανόμενα λάθη, αποτελούν απόδειξη ότι ο νόμος δεν εφαρμόζεται. Κι αφού δεν εφαρμόζεται, το ΕΣΡ, με την εκ του νόμου δικαιοδοσία του, οφείλει να καλέσει τους ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς να τον εφαρμόσουν, σταματώντας να κάνουν λάθη. Ο συλλογισμός είναι κυκλικός, αλλά ξεκάθαρος. Αν ο νόμος εφαρμοζόταν, η χρήση της γλώσσας στα ΜΜΕ θα ήταν ορθή (δεν θα γίνονταν λάθη) και το ΕΣΡ δεν θα χρειαζόταν να παρέμβει.

Η ποινικοποίηση των λαθών είναι λοιπόν προϋπόθεση για να ασκεί το ΕΣΡ γλωσσικό έλεγχο στα ΜΜΕ. Γι' αυτό, την αποτυχία του να επιβάλει τον νόμο το ΕΣΡ δεν την κρύβει. Ίσα-ίσα, τη φωνάζει. Από το γεγονός ακριβώς ότι δεν εισακούεται αντλεί νομιμοποιητική ισχύ. Πρόκειται μάλιστα, όπως ομολογείται, για διπλή

αποτυχία: την αποτυχία του ΕΣΡ να ελέγξει τη γλώσσα των ΜΜΕ και την αποτυχία των ΜΜΕ να ελέγξουν τη γλώσσα τους. «Παρά την προαναφερθείσα υπ' αριθ. 5/31.07.2007 υπόδειξη του ΕΣΡ προς τους ραδιοφωνικούς και τηλεοπτικούς σταθμούς της χώρας για ορθή χρήση της ελληνικής γλώσσας, δεν σημειώθηκε βελτίωση», διαπιστώνει η νεότερη οδηγία. Ο Γιάννης Παπακώστας, φιλόλογος, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και παθιασμένος παρατηρητής της γλώσσας των ΜΜΕ, διαπίστωνε, με την ιδιότητά του ως μέλους του ΕΣΡ, την ίδια αναποτελεσματικότητα και παλαιότερα: «οι ποικίλες παρεμβάσεις, οι οδηγίες δηλαδή και άλλες παρεμφερείς υποδείξεις του ΕΣΡ -ακόμη και ποινές- δεν είχαν το παραμικρό αποτέλεσμα», έγραφε το 2006 («Ελευθεροτυπία», 19.6). Τα ίδια διαβεβαιώνει και τώρα: «δεν σημειώθηκε βελτίωση» («Καθημερινή» 27.2.2008). Γίνονται λάθη, άρα το ΕΣΡ υπάρχει.

Όπως δεν πρέπει τα λάθη να τα φοβάται, το ΕΣΡ δεν πρέπει ούτε τη σάτιρα να φοβηθεί. Προτείνω μάλιστα ν' ακολουθήσει τη σύσταση του μεγάλου Τζόνθαν Σουίφτ. Ας αναλάβει να καταρτίζει ετησίως ένα index expurgatorius με όλους τους λανθασμένους τύπους, λέξεις ή φράσεις. Έτσι, θα παρέδιδε στη χλεύη του κοινού όσους δημοσιογράφους «κακοποιούν» τη γλώσσα. Και θα είχαμε όλοι τότε, κοινό και δημοσιογράφοι, ένα μέτρο της σοβαρότητας των λαθών οπωσδήποτε, αλλά και της σοβαρότητας του ΕΣΡ επίσης.

* Ο Σπ. Μοσχονάς διδάσκει γλωσσολογία στο Τμήμα ΕΜΜΕ του Πανεπιστημίου Αθηνών.

http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_civ_2_30/03/2008_264171